

RUDÝ
KVĚT

„Jménem Jeho imperátorského Veličenstva Petra Prvního vyhláštji v tomto blázinci revizi!“

Ta slova byla vyřčena silným, ostrým, zvučným hlasem. Ústavní píšá, který pacienta zapisoval do velké odřené knihy na pokaňkaném stole, se neubráníl úsměvu. Zato dvěma mladým mužům, kteří pacienta doprovázeli, do smíchu nebylo. Sotva se drželi na nohou, poněvadž po ty dva dny a dvě noci, co strávili s šílencem ve vlaku, nezamhouřili oka. Na předposlední stanici se záchvat zivosti vystupňoval; sehnali svěrací kazajku, přivolali konduktéry a četníka a navlékli ji nemocnému. Tak ho přivezli do města, tak ho dopravili do ústavu.

Z pacienta šel strach. Přes šedé šaty, jež si při záchvatu rozerval na cáry, obepínala jeho tělo kazajka z hrubého plátna s širokým výstřihem; dlouhé rukávy mu tiskly zkřížené paže na prsa a vzadu byly svázané. Zanícené, široce rozevřené oči (nespal deset dní) žhnuly nehybným palčivým leskem, nervový tik mu cukal dolním rtem, rozčuchané kudrnaté vlasy mu padaly do čela jako hřiva; chodil rychlými těžkými kroky po kanceláři z kouta do kouta, zkoumavě si prohlížel staré regály se spisy i židle potažené voskovaným plátnem a chvílemi se otáčel po svých průvodcích.

„Zaveďte ho na oddělení. Doprava.“

„Vím, vím. Byl jsem tu s vámi už loni. Prohlíželi jsme si ústav. Vím všechno, mne tak snadno nenapálíte,“ pravil pacient.

Zamířil ke dveřím. Nemocniční sluha je před ním otevřel; pacient vysoko vztyčil svou pomatenou hlavu, touž rychlou, těžkou a energickou chůzí vyšel z kanceláře a skoro poklusem se dal doprava, k pavilónu choromyslných. Ostatní mu sotva stačili.

„Zazvoň. Já nemohu. Svázali jste mi ruce.“

Vrátný otevřel dveře a příchozí vstoupili dovnitř. Bylo to velké zděné stavení starobylého kasárenského slohu. V přízemí byly dva velké sály, z nichž jeden se používal jako jídelna, druhý jako společenská místnost pro klidné pacienty, široká chodba se skleněnými dveřmi vedoucími do zahrady a asi dvacet pokojů pro nemocné; dále tu byly dvě tmavé místnosti, jedna s polstrovanými stěnami, druhá pobitá prkny, kam zavírali zuřivé blázný, a velická ponurá místnost s klenutým stropem — koupelna. V prvním patře se léčily ženy. Zazníval odtud nesourodý halas, přehlušovaný vytím a nářkem. Ústav byl zařízen pro osmdesát pacientů, poněvadž však byl jediný na několik okolních gubernií, sešlo se jich tu na tři sta. V malých komůrkách stálo po čtyřech až pěti lůžkách; v zimě, kdy pacienti nemohli do zahrady a všechna okna za železnými mřížemi byla neprodyšně uzavřena, bývalo tu k zadušení.

Nového pacienta odvedli do místnosti, kde byly vany. I na zdravého člověka by musela zapůsobit tísnivě, a tím hůře působila na zjitřenou, vydrážděnou fantazii. Byla to velká klenutá místnost s lepkavou cihlovou podlahou, kam padalo světlo jediným oknem v rohu; zdi i klenba byly natřeny tmavě červenou olejovou barvou, v černé špinavé podlaze, v jedné rovině s ní, byly zapuštěny dvě vykachličkované vany jako dvě oválné jámy plné vody. Kout proti oknu zabírala ohromná mředěná kamna s válcovitým kotlem na ohřívání vody a s celou soustavou mosazných trubek a kohoutků; všechno to mělo nesmírně pochmurný a pro rozrušené nervy fantastický vzhled, jemuž dominoval zřízenec obsluhující vany, tlustý, nemluvný a věčně zamračený Ukrajinec.

Když pacienta zavedli do této strašidelné místnosti, aby ho vykoupali a přilepili mu podle léčebné metody primáře ústavu na zátylek velkou náplast ze španělských much, zmocnil se ho úděs a zuřivost. Bláhové do-

mněnky, jedna obludnější než druhá, se mu vyrojily v hlavě. Co to má být? Inkvizice? Tajná popravčí cela, kde s ním chtějí jeho nepřátelé zúčtovat? Nebo snad peklo? Nakonec ho napadlo, že s ním budou dělat nějaký experiment. Přes jeho zoufalý odpor ho svlékli. Silou, již násobila choroba, se lehce vymkl z rukou několika sluhům, takže upadli na zem; konečně ho čtyři poválili, popadli ho za ruce a za nohy a ponořili ho do teplé vody. Jemu se zdála vařící a v šíleném mozku se mu mihla myšlenka na mučení vřelou vodou a žhavým železem. Zalykal se, prudec házel rukama i nohama, za které ho sluhové pevně drželi, a udýchaně vyřázel neartikulované zvuky, o nichž nemůže mít představu ten, kdo je neslyšel. Byly to modlitby i kletby. Křičel, až se úplně vyčerpal, a nakonec tiše a v slzách pronesl větu, naprosto nesouvisící s předchozími slovy:

„Svatý Jiří, mučedníku boží! V ruce tvé odevzdávám své tělo. Ale ducha — ducha nikdy!“

Sluhové ho stále ještě drželi, i když se již uklidnil. Teplá voda a váček s ledem přiložený na hlavu vykonaly své. Ale když ho málem v bezvědomí vytáhli z vody a posadili na židličku, aby mu přiložili náplast, poslední špetka síl v něm znovu propukla spolu s šílenými představami.

„Co jsem udělal? Co jsem komu udělal?“ křičel. „Nechtěl jsem nikomu ublížit. Proč mě chcete zabít? Úhúúú! Ach bože! Ach vy, kdo jste byli mučeni přede mnou! Zapřísahám vás, zachraňte mě...“

Když ucítil palčivý dotek v zátylí, začal se zoufale zmítat. Sluhové ho nemohli zvládnout, byli bezradní.

„Nedá se nic dělat,“ řekl voják, který provedl tu proceduru, „musí to pryč.“

Při těch zcela nevinných slovech se pacient roztrásl hrůzou. Pryč! Co musí pryč? Kdo musí pryč? Já! pomyslel si a v smrtelném děsu zavřel oči. Voják vzal hrubý ručník za dva konce, přitiskl mu ho k hlavě a rychle jím přejel

po zátylek, takže mu strhl náplast i s povrchem kůže a do krve ho odřel. Bolest z takového zásahu by těžko snesl i klidný zdravý člověk a náš pacient myslel, že je s ním konec. Zběsile sebou škubl, vytrhl se z rukou sluhů a jeho nahé tělo se kutálelo po dlaždicích. Měl pocit, že mu stáli hlavu. Chtěl vykřiknout a nemohl. Odmesli ho na lůžko ve mdlobách, jež přešly v hluboký, tvrdý a dlouhý spánek.

/2/

Probudil se v noci. Kolem bylo ticho, jen ze sousedního velkého pokoje bylo slyšet oddychování spících pacientů. Kdesi daleko mluvil monotónním, nepřirozeným hlasem sám k sobě člověk, kterého dali na noc do temnice, a nahore na ženském oddělení zpíval chraptivý kontraalt nějakou prapodivnou písničku. Pacient naslouchal těm zvukům. Cítil hroznou slabost a únavu ve všech údech; za krkem ho velmi bolelo.

Kde to jsem? Co se to se mnou děje? ptal se sám sebe. A náhle se mu s neobyčejnou jasností vybavil poslední měsíc jeho života a pochopil, že je nemocen a jaká je to nemoc. Vzpomněl si na mnoho ošklivých nápadů, slov a skutků a opět se zachvěl až do hloubi své bytosti.

„Ale to už je za mnou, díkybohu, to už je za mnou!“ zašeptal a znovu usnul.

Otevřené okno s železnou mříží vedlo na malé zákoutí mezi vysokými budovami a kamennou ohradou; do tohoto koutku nikdo nikdy nevstročil, a tak byl celý zarostlý divokými křovisky a bezem, který v tuto roční dobu zrovna bohatě kvetl... Za křovím přímo proti oknu se černala vysoká hradba a přes ni nahlížely z velké zahrady košaté koruny stromů zalité a protkané měsíční září. Vpravo

[212

stála bílá budova, z jejíchž oken s železnými mřížemi se linulo světlo; vlevo se v měsíčním svitu ostře bělala slepá zeď márnice. Světlo měsíce padalo okenní mříží do pokoje, na podlahu, a ozařovalo část lůžka a pacientovu bledou zbledovanou tvář se zavřenýma očima; v této chvíli na ní nebyla ani stopa po šilenství. Byl to hluboký, těžký spánek vyčerpaného člověka, spánek beze snů, bez nejmenšího pohybu a téměř bez oddychování. Nakratičko procítil k plnému vědomí, byl téměř zdráv, ale později ráno vstal z lůžka opět jako šilencec.

/3/

„Jak se cítíte?“ otázal se ho nazítří lékař.

Pacient se právě probudil a ležel ještě pod přikrývkou. „Výborně!“ odpověděl, vyskočil, obul si pantofle a sáhl po županu. „Skvěle! Až na tohleto!“

Ukázal si na zátylek.

„Nemohu pohnout krkem bez bolesti. Ale to nic není. Všechno je v pořádku, když člověk ví, oč jde; a já to vím.“

„Víte, kde jste?“

„Ovšem, doktore! Jsem v blázinci. Ale když to člověk ví, tak na tom vůbec nezáleží. Na ničem nezáleží.“

Lékař mu hleděl upřeně do očí. Jeho hezká pěstěná tvář s dokonale rozčesanou zlatavou brádkou a klidným modrým očima za zlatými brýlemi byla nehybná a nepro- niknutelná. Pozoroval pacienta.

„Proč se na mne tak upřeně díváte? Co mám v duši, to si nepřetčete,“ pokračoval pacient, „ale já jasně čtu ve vaší duši! Proč pášete zlo? Proč jste pochytili takovou spoustu ubožáků a zavřeli je tady? Mně na ničem nezáleží, protože to chápu a jsem klidný, ale co oni? Proč je mu-

[213

číte? Člověku, který dospěl k tomu, že má v duši velikou myšlenku, obecně platnou myšlenku, takovému člověku nezáleží na tom, kde žije, co cítí. Dokonce ani na tom, zdali žije či nežije... Nemám pravdu?"

"Snad," odpověděl lékař a posadil se na židli v koutě pokoje tak, aby měl na očích pacienta, který rychle chodil sem tam, až mu ohromné pantofle z koňské kůže pleskaly o podlahu a cípy bavlněného županu s širokými červenými pruhy a velikánskými květy kolem něho vlály. Ošetřovatel a dozorce, kteří přišli s lékařem, zůstali stát u dveří v pozoru.

"A já ji mám!" zvolal pacient. "A když jsem ji našel, pocítil jsem, že jsem se přerodil. Smysly se mi zbystrily, mozek pracuje jako nikdy. Čeho jsem dřív musel dosahovat zdoluhavým usuzováním a přemítáním, poznávám teď intuitivně. Dospěl jsem v praxi k tomu, k čemu se filozofie musela propracovat. Dokázal jsem vlastní existencí hlubokou teorii, že prostor a čas se zakládají na fikci. Žiji ve všech epochách. Žiji bez prostoru, všude nebo nikde, jak se to vezme. A proto je mi jedno, jestli mě držíte tady, nebo mě pustíte ven, jestli jsem volný, nebo spoután. Všiml jsem si, že je tu ještě několik takových jako já. Ale pro ten ostatní průměr je tahle situace hrozná. Proč je nepropustíte? Co z toho kdo má..."

"Říkal jste," přerušil ho lékař, "že žijete mimo čas a prostor. Ale musíte připustit, že jsme spolu v tomhle pokoji a že je teď právě," doktor vyndal hodinky, "půl jedenácté, šestého května roku 18***. Co si o tom myslíte?"

"Nic. Mně je jedno, kde jsem a kdy žiji. A když mně je to jedno, neznamená to, že já jsem všude a stále?"

Lékař se usmál.

"Neškodná logika," řekl a vstal. "Snad máte pravdu. Na shledanou. Nemí libo doutníček?"

"Děkuji vám." Pacient se zastavil, vzal si doutník a nervózně ukousl špičku. "Pomáhá to přemýšlet," řekl.

"Je to svět, mikrokosmos. Na jednom konci zásady, na druhém kyseliny... Taková je i rovnováha světa, v níž se neutralizují protikladné principy. Sbohem, doktore!"

Doktor pokračoval ve vizitě. Pacienti ho většinou očekávali, stojíce vzpřímeně vedle svých lůžek. Žádný šéf nemá takovou autoritu u svých podřízených jako psychiatr u svých bláznů.

Ale náš pacient po jeho odchodu dál spěšně přecházel pokojem z rohu do rohu. Přinesli mu čaj; aniž se posadil, vyprázdnil dvěma doušky velký hrnek a v mžiku snědl krajíc bílého chleba. Pak vyšel z pokoje a několik hodin chodil bez odpočinku svou rychlou a těžkopádnou chůzí sem a tam po celé budově. Byl deštivý den a nemocní nesměli do zahrady. Když se ošetřovatel začal shánět po novém pacientovi, ukázali mu na konec chodby; stál tam přítisknut tvář ke skleněným dveřím vedoucím do zahrady a upřeně hleděl na květinový záhon. Jeho pozornost upoutala nápadná sytě rudá květina, nějaká odrůda máku.

"Pojďte se zvážít," řekl ošetřovatel a vzal ho za ramię.

A když se k němu pacient otočil tvář, div leknutím neuskočil — tak vášnivá zloba a nenávisť planula v jeho šílených očích. Jakmile však poznal ošetřovatele, hned se jeho výraz změnil a beze slova, poslušně ho následoval jakoby pohřížen v hluboké zamyšlení. Vešli do ordinace; pacient si sám stoupl na malou decimálku, ošetřovatel ho zvážil a zapsal do knihy proti jeho jménu váhu sto devět liber. Druhého dne vážil pacient sto sedm liber, příštího sto šest.

"Jestli to tak půjde dál, moc dlouho nevydrží," pravil lékař a nařídil, aby ho krmili co nejlépe.

Ale přes toto nařízení a přes mimořádnou chuť k jídlu hubl pacient ze dne na den a ošetřovatel zapisoval denně do knihy stále nižší a nižší váhu. Pacient skoro nespal a celé dny trávil v ustavičném pohybu.

Uvědomoval si, že je v ústavu pro choromyslné; uvědomoval si dokonce, že je nemocný. Někdy se jako té první noci probouzel uprostřed ticha po celém dni usilovného přecházení a cítil lámání ve všech údech a strašnou tíhu v hlavě, ale vědomí měl úplně jasné. Snad že v nočním tichu a šeru na něj nedoléhaly žádné dojmy, snad že mozek po prožitých činnostech pracoval uvolněně, proto snad v těch chvílích jasně chápal svou situaci a byl vlastně zdrav. Ale pak přišel den; s jeho světlem a s probuzením života v ústavu ho zase zaplavily dojmy, chorý mozek je nedokázal zvládnout a propadal znovu šilenství. Jeho stav byl podivnou směsicí rozumných úvah a nesmyslů. Věděl, že kolem něho jsou samí nemocní, ale přitom viděl v každém z nich někoho, koho dříve znal nebo o něm četl či slyšel a kdo se tu teď skrývá nebo koho tu někdo schovává. Ústav byl plný lidí z nejrůznějších dob a nejrůznějších zemí. Byli tu živí i mrtví. Byli tu slavní a mocní tohoto světa i vojáci, kteří v minulém válce padli a vstali z mrtvých. Cítil, že se ocíl v jakémsi kouzelném, začarovaném kruhu, v němž se soustředila veškerá pozemská síla, a sebe považoval v extázi pýchy za střed toho kruhu. Všichni jeho spolupacienti se tu sešli proto, aby splnili poslání, jež bylo v jeho mlhavých představách kolosálním činem — měli ze světa vyhladit zlo. Nevěděl, v čem bude ten čin spočívat, cítil však v sobě dosti sil k jeho vykonání. Dovedl číst myšlenky druhých lidí; ve věcech odhaloval celou jejich historii; mohutné filmy v ústavní zahradě mu vyprávěly celé zkazky z minulosti; budovu, jež tu skutečně stála již dávno, považoval za stavbu Petra Velikého a byl přesvědčen, že v ní car bydlil v době bitvy u Poltavy. Přečetl si to na zdech, v opadane omítkě, na úlomcích cihel a kachlů, které našel v zahradě; byla v nich vypsána celá historie domu i zahrady. Malou márnici zabydlil desítkami a stovkami dávno zemřelých

lidí a napjatě se díval do okénka vedoucího z jejího sklepení do koutka zahrady, protože poznával v hravém odrazu světle na starém duhovém a špinavém skle známé rysy, jež viděl kdysi ve skutečnosti nebo na portrétech.

Mezitím zavládlo jasné, pěkné počasí a pacienti trávili celé dny v zahradě na vzduchu. Jejich část zahrady, nevelká, ale s mnoha stromy, byla všude, kde to jen trochu šlo, osázená květinami. Dozorce nutil všechny jakžtakž pracovat schopné pacienti pracovat na zahradě. Celé dny metli a vysypávali pískem cestičky, pleli a zalévali záhonky květin, okurek, melounů a dýní, které předtím sami také okopali. V rohu zahrady se tísnily višně; kolem se táhla alej jilmů, uprostřed na umělé vyvýšenině pěstovali nejkrásnější záhon z celé zahrady; pestré květiny lemovaly horní plošinku a uprostřed se skvěl velký, vysoký a vzácný květ — žlutá, červeně žíhaná jirina. Tvořila střed celé zahrady, vypínala se nad ní a bylo znát, že jí mnozí pacienti přisuzují tajemný význam. Nový pacient v ní také spatřoval cosi ne zcela obvyklého, jakési paládium zahrady a domu. Podél všech cestiček rostly rovněž květiny vysazené rukama pacientů. Bylo tu snad všechno, s čím se setkáváme v maloruských zahrádkách: vysoké růže, pestré petúnie, keře vysokého tabáku s drobnými růžovými kvítky, máta, laskavec, potočnice, mák. Poblíž vchodu rostly tři trsy nějaké zvláštní odrůdy máku; byl mnohem menší a od běžného máku se lišil nápadně sytou červení. Právě tento květ tak ohromil pacienta, když se prvního dne po přijetí do ústavu díval skleněnými dveřmi do zahrady.

Když tam pak poprvé přišel, zadíval se napřed na ty nápadně zbarvené květiny zeschodiště před vchodem. Byly jenom dvě; náhodou rostly opodál ostatních a na nevypletem místě, takže je obklopovala hustá lebeda a všelijaký plevel.

Pacienti vycházeli jeden za druhým ze dveří, u kterých

stál dozorce a každému dal tlustou bílou bavlněnou čepici s červeným křížem vpředu. Ty čepice prodělaly válku a ústav je nakoupil v dražbě. Náš pacient ovšem přikládal tomu červenému kříži zvláštní tajemný význam. Sundal si čepici a prohlédl si kříž, pak se podíval na máky. Barva květů byla výraznější.

„Zatím vítěz,“ řekl, „ale uvidíme.“

Sestoupil ze schodů. Rozhlédl se, neviděl však dozorce, který stál za ním; překročil záhonek a vztáhl ruku ke květku, ale neodvážil se ho utrhnout. Pociťl horkost a bodání v natažené paži a pak i v celém těle, jako by nějaký mocný proud neznámé síly vycházel z rudých okvětních plátků a pronikal mu celým tělem. Přisunul se blíž a natáhl ruku až ke květu, ale zdálo se mu, že květ se brání, že vylučuje jedovatý, smrtící dech. Hlava se mu zatočila, vynaložil poslední zoufalé úsilí a už držel stonek v prstech, když mu náhle těžká ruka dopadla na rameno. Byl to sluha.

„To se nesmí trhat,“ řekl starý Ukrajinec. „A po záhonech taky nešlap. Tady vás je, takových bláznů — když si každý utrhne jednu kytku, bude po zahradě,“ řekl mu důrazně a stále ho držel za rameno.

Pacient mu pohlédl do tváře, beze slova se mu vysmekl a celý rozrušený odešel po cestičce. Chudáci, myslel si. Nevidíte, oslepli jste tak, že ho ještě chráníte. Ale já se s ním vypořádám stůj co stůj. Ne-li dnes, tedy zítra zmčím své síly. A když zahynu, co na tom...

Procházel se po zahradě až do večera, navazoval známosti a vedl divné řeči, v nichž každý z jeho spolubedníků slyšel jen odpovědi na vlastní pomatené myšlenky, vyjádřené nesmyslně záhadnými slovy. Chodil hned s tím, hned s oním pacientem a na sklonku dne byl ještě pevněji přesvědčen, že je „vše připraveno“, jak si v duchu řekl. Brzy, brzy puknou železná mříže, všichni tihle věžňové odtud odejdou, rozutečou se do všech konců a celý svět se zachvěje, strhne svou chatrnou slupku a objeví se v nové,

podivuhodné krásě. Zapomněl málem na svůj květ, až když odcházel ze zahrady a stoupal ke vchodu, zas jako by spatřil v husté, ztemnělé a již jenně orosené trávě dva řetavé uhlíky. Pacient se nenápadně odpojil od ostatních a za sluhovými zády vyčkal příhodného okamžiku. Nikdo neviděl, jak přeskočil záhon, utrl květinu a honem ji schoval na svých prsou pod košili. Když se svěží orosené lístky dotkly jeho těla, zbledl jako smrt a oči se mu rozšířily hrůzou. Na čele mu vyvstal studený pot.

V ústavu rozsvítili lampy; před večerí si většina pacientů lehla do postele, kromě několika neklidných, kteří chodili spěšným krokem po chodbě a sátech. Pacient s rudým mákem mezi nimi. Chodil a křečovitě si tiskl zkrřížené paže na hrud' — snad na ní chtěl schovanou rostlinu napadřt rozdrtit, udolat. Širokým obloukem se vyhýbal všem, kdo šli proti němu, aby o nikoho nezavadil ani cípem šatů. „Nepřibližujte se, nepřibližujte se!“ volal. Ale v ústavu si takových výkřiků málokdo všimal. Chodil stále rychleji a rychleji, dělal stále delší kroky, chodil tak v jakési rozlícenosti hodinu, dvě hodiny...

„Umořím tě! Uduším tě!“ opakoval tlumeně a vztekle.

Chvillemi skřípal zuby.

Pak se v jídelně podávala večere. Na dlouhé stoly bez ubrusů postavili několik dřevěných malovaných a pozlacených mís s řídkou jáhlovou kaší, pacienti se usadili na lavicích; každý dostal krajíc černého chleba. Vždy osm lidí jedlo dřevěnými lžicemi z jedné mísy. Ti, kdo měli naordinovanu lepší stravu, večereli zvlášť. Náš pacient rychle zhltl svou porci, k níž ho sluha zavolal na pokoj, ale nestálo mu to a zamířil do společné jídelny.

„Dovolte mi, abych si přisedl,“ řekl dozorce.

„Copak jste nevečeřel?“ ptal se dozorce, který naléval do misek další porce kaše.

„Mám brozný hlad. A musím se důkladně posilnit.

Celá má záchrana je v jídle; víte přece, že vůbec nespím.“
„Tak jezte, přáteli, kolik toho zmůžete. Tarasi, dej mu lízici a chleba.“

Pacient se posadil k jedné misce a snědl ještě ohromnou porci kaše.

„Tak už dost,“ řekl nakonec dozorce, když už všichni dojedli a náš pacient ještě seděl nad miskou, jednou rukou z ní nabíral kaši a druhou si svíral hrud. „Vždyt se přejíte.“

„Ó, kdybyste věděli, jakou sílu potřebuji, jakou sílu! Sbohem, Nikolaji Nikolajiči,“ pravil pacient, vstal od stolu a pevně stiskl dozorcí ruku. „Sbohem.“

„Kampak se chystáte?“ zeptal se dozorce s úsměvem.
„Já? Nikam. Zůstanu tady. Ale třeba se zítra neuvidíme. Děkuji vám za laskavost.“

A ještě jednou stiskl dozorcí pevně ruku. Hlas se mu chvěl, do očí mu vstoupily slzy.

„Uklidněte se, přáteli, uklidněte se,“ odpověděl dozorce. „Co s takovými chmurnými myšlenkami? Jděte, lehněte si a dobře se vyspěte. Musíte víc spát; když budete mít dobré spaní, brzy se uzdravíte.“

Pacient plakal. Dozorce se otočil, aby popohnal sluhu s úklidem zbytků večeře. Za půl hodiny již v ústavu všechno spalo, až na jednoho člověka, který ležel oblečen na svém lůžku v rohovém pokoji. Trásl se jako v zimnici a křečovitě si tiskl hrud, jež byla podle jeho mínění celá prosáklá užasně vražedným jědem.

/5/

Nespal celou noc. Utrhl ten květ, protože v tom viděl hrdinský čin, jež byl povinen vykonat. Při prvním pohledu skleněnými dveřmi upoutaly nachové lístky jeho pozornost

a mysl si, že od té chvíle s určitostí pochopil, co je zde na zemi jeho pravým posláním. Do toho nápadné rudého květu se soustředilo všechno zlo světa. Věděl, že z máku se vyrábí opium; možná že tato myšlenka v něm sílila a rostla do obludných forem, až se z ní stal hrozný fantastický přízrak. Ten květ ztělesňoval v jeho očích veškeré zlo; vsál do sebe všechnu nevinně prolitou krev (proto byl tak rudý), všechny slzy, všechnu žluč lidstva. Byla to záhadná, nebezpečná bytost, antipód boha, Ahuriman, jenž na sebe vzal skromnou a nevinnou podobu. Někdo ho musí utrhnout a zabít. To však nestačí — nesmí mu dovolit, aby s posledním dechem zaplavil svět veškerým svým zlem. A proto ho schoval na prsou. Doufal, že květ do rána ztratí svou moc. Zlo přejde z květu do jeho hrudi, do jeho duše, a tam bude buď přemoženo, nebo zvítězí — pak on sám zahyne, zemře, ale země jako čestný bojovník a jako první bojovník za lidstvo, neboť nikdo se dosud neodvážil bojovat s veškerým zlem světa najednou.

„Oni ho neviděli. Já jsem ho spatřil. Jak bych ho mohl nechat naživu? To raději smrt.“

A tak ležel a umdlával v boji sicc přeludném, nesku-
tečném, ale umdlával. Ráno ho ošetřovatel nalezl polo-
mrtvého. Přesto však zakrátko nabylo převahy vzrušení,
vyskočil z postele a začal jako obvykle běhat po ústavu
a hovořit s pacienty i sám se sebou hlasitěji a zmateněji než
jindy. Nepustili ho do zahrady; když lékař viděl, že ubývá
na váze, nespí a je ustavičně v pohybu, nařídil, aby mu
píchl pod kůži silnou dávku morfia. Nebránil se, jeho šléné
myšlenky byly tou dobou našťestí jaksi v souladu s touto
procedurou. Brzy usnul; zběsílý pohyb ustal a ponenáhlu
zmizela z jeho sluchu hlučná melodie vytvořená rytmem
jeho pádných kroků. Usnul a nemyslel už na nic, ani na
druhý květ, který musí ještě utrhnout.

Utrhl ho však za tři dny nato před očima starce, který
ho nestačil varovat. Sluha se za ním rozběhl. S vítězo-

slavným jásosem vběhl pacient dovnitř, vrazil do svého pokoje a schoval květ na hrudi.

„Proč trháš ty kytky?“ ptal se sluha, který přiběhl za ním. Ale pacient už ležel v posteli ve své obvyklé poloze se zkrácenými rukama a začal vykládat takové nesmysly, že mu sluha jen mlčky sundal čepici s červeným křížem, na kterou při svém překotném úteku zapomněl, a odešel. A fantasmagorický boj začal nanovo. Pacient cítil, jak se z květu dlouhými, jako hadi plazivými stružkami line zlo; ovjely se kolem něho, svíraly a škrtily mu údy a prostupovaly mu celé tělo svou přišernou esencí. Do večera květ zavadl. Pacient rozdupal černalý mák, to, co z rostliny zbylo, sebral z podlahy a odnesl do koupelny. Bez tvarý chomáček hodil do kamen na žhavé uhlí a dlouho se díval, jak jeho nepřítel syčí, kroutí se a nakonec se mění v jemnou sněhobílou hrstku popela. Foukl do něho a všechno zmizelo.

Nazíttí bylo pacientovi hůře. Mrtvolně bledý, s propadlými tvářemi, s hluboko zapadlými zhnoucímá očima pokračoval ve svém šíleném putování, krokem už várovavým a klopýtavým, a mluvil, bez přestání mluvil.

„Nerad bych sahal k násilí,“ pravil šéflékař svému zástupci.

„Ale musíme přece zarazit tu horečnou činnost. Dnes váží jen třiadvadesát liber. Když to tak bude pokračovat, umře za dva dny.“

Šéflékař se zamyslel.

„Morfium? Chloral?“ řekl nejistě.

„Včera mu morfium už nezabralo.“

„Nechte ho spoutat. Ostatně pochybuji, že ho z toho dostaneme.“

[222

/6/

Pacienta tedy spoutali. Ležel ve svěrací kazajce na svém lůžku pevně přivázan širokými popruhy k železným pelestem. Ale zběsilost jeho pohybů neustala, spíš ještě vzrostla. Po dlouhé hodině se urputně snažil zbavit svých pout. Nakonec prudkým trhnutím celého těla přerval jeden popruh, vyprostil nohy, sklouzl z lůžka a začal se spoutanými rukama přecházet po pokoji, vyrážíje divoké, nesrozumitelné zvuky.

„Hrom aby do tebe!“ zvolal sluha, když vešel. „Tobě snad pomáhají všichni čerti. Hrycko! Ivane! Pojďte honem, on se nám tu vyvlíknul.“

Všichni tři se vrhli na pacienta a nastal dlouhý boj, úmorný pro útočníky a trýznivý pro bránícího se člověka, vydávajícího se z posledních sil. Nakonec ho povallili na postel a sešněrovali pevněji než předtím.

„Vy nevíte, co děláte!“ křičel pacient zalykavč. „Bude to vaše zkáza! Viděl jsem třetí, teprv se rozvíjel. Teď už bude hotový. Nechte mě dokonat můj úkol! Musím ho zabít, zabít! Zabít! Pak bude všechno v pořádku, všechno bude zachráněno. Poslal bych tam vás, ale je to věc, kterou mohu udělat jen já. Vy byste zemřeli při prvním dotyku.“

„Mlčte, mladý pane, mlčte!“ uklidňoval ho starý sluha, který zůstal přes noc u jeho lože.

Pacient náhle zmlkl. Rozhodl se, že sluhý oklame. Nechali ho spoutaného celý den a nerozvážali ho ani na noc. Večer ho sluha nakrmil, ustlal si vedle něho na podlaže a lehl si. Za chvíli tvrdě usnul a pacient se dal do práce.

Prohnul do oblouku celé tělo, aby se dostal k podlélné pelesti, a když ji ucítil hřbetem ruky zajatě v dlouhém rukávu svěrací kazajky, začal rychle a úporně dřít rukáv o železo. Za nějaký čas silná plachtovina povolila a dírou vystrčil ukazováček. Pak už to šlo rychleji. S obratností a ohebností, jaké by zdravý člověk nebyl schopen, si rozává-

[223

zal na zádech uzel stahující rukávy, rozšněroval kazajku a pak dlouho naslouchal sluhovu chrápání. Stařec však spal tvrdě. Pacient si sundal kazajku a odvázal se od postele. Byl volný. Opatrně vzal za kliku, ale dveře byly zamčeny zevnitř a klíč měl nejspíš sluha v kapse. Neodvážil se ho prošacovat, aby ho neprobudil, a rozhodl se vylézt z pokoje oknem.

Byla tichá, teplá a tmavá noc; okno bylo dokořán; na černém nebi se třpytily hvězdy. Díval se na ně, rozeznával známá souhvězdí a radoval se, že mu jistě rozumější a cítí s ním. Když zamhouřil oči, viděl nekonečné paprsky, jež k němu hvězdy vysílají, a jeho šílená energie rostla. Bude muset ohnout tlustý prut železné mříže, protáhnout se úzkou mezerou do křovinatého zákoutí a přelézt vysokou zed. Tam se utká v posledním boji, a pak ať přijde třeba smrt.

Zkoušel ohnout tlustou tyč holýma rukama, ale nešlo to. Stočil tedy silné rukávy svěrací kazajky jako lano, hákl je za hrot na konci tyče a celou vahou se na ně pověsil. Po zoufalém úsilí, na něž vyplýval málem poslední špetku síl, se hrot ohnul; úzký průchod byl otevřen. Protáhl se jím, nedbaje na odřená ramena, lokty i nahá kolena, prodral se křovím a zůstal stát před kamennou ohradou. Všude bylo ticho; světlo stolních lampiček slabě zářilo z oken velkého domu; v oknech nebylo nikoho vidět. Nikdo ho nezpozoruje; starý sluha u jeho postele jistě spí jako zabitý. Hvězdy mu přivětivě kynuly paprsky, jež mu vnikaly až do srdce.

„Jdu k vám,“ zašeptal s pohledem upřeným na nebe. Při prvním pokusu spadl, olámal si nehty, rozbil si do krve ruce a kolena; jal se tedy hledat vhodnější místo. Tam, kde ohrada přiléhala k márnici, vypadlo ze zdíva několik cihel. Pacient nahmatal tyto jamky a využil jich. Vylezl na ohradu, chytil se větví jilmu stojícího na druhé straně a tiše sešplhal po stromě na zem.

Rozběhl se k známému místu poblíž domovního vchodu. Mák měl okvětní plátky zavřené a jeho tmavá hlavička se zřetelně rýsovala proti orosené trávě.

„Poslední!“ zašeptal pacient. „Poslední! Dnes tedy zvlétám, anebo zemřu. Ale na tom už teď nezáleží. Počkejte chvíli,“ řekl a vzhlédl k obloze, „brzy budu u vás.“

Výtrhl mák, zmačkal ho, rozemnul, stiskl do hrsti a vrátil se stejnou cestou do svého pokoje. Stařec spal. Pacient došel k lůžku a zhroutil se na ně v bezvědomí.

Ráno ho našli mrtvého. Jeho výraz byl klidný a ušlechtilý; ve vyhublé tváři s úzkými rty a hluboko zapadlými zavřenými očima se zračilo jakési štěstí. Když ho pokládali na nosítka, zkusili mu rozevřít pěst a vzít mu rudý květ. Ale ruka již byla ztuhlá a pacient si odnesl svou kořist do hrobu.

1883

